

Třída - od jednotlivce k třídnímu kolektivu

Mgr. Marika Kropíková

Třída

- **Třída** je dětská sociální skupina, která se vyznačuje vnitřní strukturou, hierarchií a dynamikou, specifickými vztahy, historií, způsoby řešení vnitřních konfliktů a způsoby řešení vnějšího zatížení.
- Jsou v ní děti stejného věku, které rostou a vyvíjí se.
- V sociální organizaci má třída centrální postavení.

Dělení tříd podle vzniku

- *Náhodně vzniklé* - např. podle abecedy.
- *Diferenciované* – dělené, např. podle schopností dětí.
- *Výběrové* - podmíněné nějakým výběrem, např. jazykové.

Vývoj třídy na základní škole

- Prekohezní stadium – 1. až 3. ročník.
- Stadium prvotní koheze – 4. až 6. ročník.
- Kohezní stadium – 7. až 9. ročník.

Vlivy působící na postavení dítěte

- ***Vnější faktory*** – nastavení učitele k určitému dítěti, doba, kterou je žák ve třídě, zdravotní stav dítěte, sociální statut dítěte, zkušenosti dítěte, fyzický vzhled.
- ***Vnitřní faktory*** – emoční IQ, sebedůvěra, aktivita a angažovanost, studijní úspěšnost, adaptabilita, komunikativnost, sociální zralost.

Postavení dítěte ve školní třídě

- ***Vnější faktory:*** nastavení učitele k dítěti, doba, kdy je žák členem třídy, zdravotní stav dítěte, sociální statut dítěte, zkušenosti dítěte, fyzický vzhled dítěte
- ***Vnitřní faktory:*** emoční IQ, sebedůvěra, aktivita a angažovanost, studijní úspěšnost, adaptabilita a komunikativnost, otevřenost k okolí, sociální zralost

Hierarchie třídy

- ***Pozice alfa*** – přirození vůdci, je dobré je dostat na svou stranu, max. Ve třídě 2-3 děti s neutrálními vztahy mezi sebou.
- ***Pozice beta*** – třídní vědátor, nulový vliv na třídu, nikdy nejde do alfa pozice, je introvert.
- ***Pozice gama*** – většina třídy, velké ambice, velká ctižádostivost, rigidita, navenek působí jako alfa, sami se nominují na pozici alfa, intrikují, žárlí.
- ***Pozice omega*** – odmítaný jedinec.

Typologie dětí ve třídě

- Agresor.
- Outsider.
- Nově příchozí žák.
- Psychiatrický pacient.
- Šedivé dítě.
- Talentovaný žák.
- Výrazně maloadaptovaný.
- Integrovaný žák.
- Žák s jinou referenční skupinou.
- Žák jiného etnika nebo sociokulturního prostředí.

Atraktivnost třídy

- *Třída naplňuje potřeby žáka.*
- *Žák má rád své spolužáky.*
- *Žák dostává od třídy status a prestiž.*
- *Žákům se líbí činnosti ve třídě.*

Patologie třídy

- *Narušení vztahů.*
- *Ztráta koheze.*
- *Vysoké skóre negativně prožívaných emocí.*
- *Opoziční chování.*
- *Rebelství.*
- *Patologický posun hodnot.*

Modely třídy

- ***Třída jako výcvikový tábor*** (míra odpovědnosti: žáci 0%, učitel 100%).
- ***Třída, kde je žák ušlechtilý divoch*** (míra odpovědnosti: žáci 100%, učitel 0%).
- ***Třída, kde je odpovědnost brána jako břemeno*** (míra odpovědnosti: žáci 50%, učitel 50%).
- ***Autonomní třída*** (míra odpovědnosti: žáci 100%, učitel 100%).

Typy třídních kolektivů

- Zcela nový kolektiv.
- Kolektiv vzniklý z více částí.
- Kolektiv s delší minulostí – pozitivně vyladěný, slabý, negativně laděný.

Zcela nový kolektiv

- Největší šance na tvorbu pozitivních vztahů.
- Stadium šance.
- Úroveň komunikace ve třídě - komunikace teprve vzniká, třída si nastaví normy sama, pokud učitel nevykonává práci.
- Úroveň komunikace s učitelem – je nezatížená.
- Mapování situace ve třídě – není potřebné, zpočátku se nezdůrazňuje individualita žáka, podporuje se sounáležitost se třídou.
- Způsob práce se třídou – společná tvorba norem, partnerský přístup, podpora komunikace, učitel funguje jako vzor.
- Úskalí – riziko spontánní tvorby norem.

Kolektiv vzniklý z více částí

- Nejčastěji na druhém stupni ZŠ.
- Stadium opatrné šance.
- Úroveň komunikace ve třídě – žáci si přinášejí zkušenosti z minulých tříd, dochází ke střetu odlišných norem, sounáležitost vzniká na původních normách.
- Úroveň komunikace s učitelem – ve stadiu zrodu.
- Mapování situace ve třídě – obtížné, ale vhodné, komunikace mezi učiteli.
- Způsob práce se třídou – podpora komunikace, aktivity, rozvolnit stávající vztahy a podpora sounáležitosti s novým kolektivem.
- Úskalí – riziko střetu původních norem, riziko partnerského přístupu.

Kolektiv pozitivně vyladěný

- Kolektiv s funkčními normami.
- Původní učitel byl demokraticky naladěný.
- Úroveň komunikace ve třídě – velmi dobrá, žáci jsou zvyklí na demokratický přístup, vzájemný respekt, kolektiv je schopný řešit problémy, zvládají žádost o pomoc, funguje sounáležitost.
- Úroveň komunikace s učitelem – je dobrá, respektující, otevřená.
- Mapování situace ve třídě – je vhodné.
- Způsob práce se třídou – aktivní spolupráce.
- Úskalí – riziko nerozpoznání fungování třídy, nenavázání na potenciál třídy, riziko autoritativního přístupu.

Kolektiv slabý

- Kolektiv zaběhnutý, bez sounáležitosti se třídou.
- Řídká sociální síť.
- Hodně solitérů, mnoha žákům schází sociální vazby.
- Není sounáležitost, není hierarchie.
- Velké části to vyhovuje, u zbytku převládá pasivita, svou vztahovou energii uplatňují mimo třídu..
- Úroveň komunikace ve třídě – nevyskytuje se spolupráce, vyhýbání společným aktivitám, soutěživost, vlastní zájem, negativní atmosféra, chybí vůdce, neschopnost efektivní komunikace.
- Úroveň komunikace s učitelem – chudší, převážně negativní, sebestředná, částečná manipulace.
- Mapování situace ve třídě – je velmi vhodné.
- Způsob práce se třídou – pojmenovat problém, tvorba pozitivních skupinových vazeb, tvorba pocitu sounáležitosti, poté rozvoj spolupráce.
- Úskalí – riziko reakce kolektivním a aktivním odporem při tvorbě pravidel, rizikové použití partnerského nebo mocenského přístupu, existence jediných normy – nejsou tu normy, nechceme normy, rezignace učitele, školní ano

Kolektiv negativně naladěný

- Kolektiv s negativní normou
- Jasně určené role
- Třída funguje podle skrytých pravidel.
- Úroveň komunikace ve třídě – navenek komunikace probíhá, protože normy jsou určené, ač jsou patologické, zvnějšku velmi obtížně rozeznatelná patologie.
- Úroveň komunikace s učitelem – nedochází k ní.
- Mapování situace ve třídě – s pomocí externího odborníka.
- Způsob práce se třídou – vysoce odborný přístup.
- Úskalí – převzetí negativních norem, ztráta ideálů, pedagogického optimismu, manipulace s učitelem, sociálně patologické chování, rizikové chování.

Děkuji Vám za pozornost.

